

Leerboek psychotherapie

Sjoerd Colijn, Hans Snijders, Moniek Thunnissen, Susan Bögels,
Wim Trijsburg† (redactie)

© De Tijdstroom uitgeverij, 2009. De auteursrechten der afzonderlijke bijdragen berusten bij de auteurs.
Omslagontwerp: Cees Brake bno, Enschede

Uitgegeven door De Tijdstroom uitgeverij BV, Postbus 775, 3500 AT Utrecht.
E-mail: info@tijdstroom.nl
Internet: www.tijdstroom.nl

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich gaarne aanbevolen.

Waar dit mogelijk was, is aan auteursrechtelijke verplichtingen voldaan. Wij verzoeken eenieder die meent aanspraken te kunnen ontlenen aan in dit boek opgenomen teksten en afbeeldingen, zich in verbinding te stellen met de uitgever.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471, en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht, Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp.

Voor het overnemen van gedeelten uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

ISBN 978 90 5898 156 1
NUR 777

Inhoud

Hoofdstuk 1

Psychotherapie, het beste van vele werelden – 13

Sjoerd Colijn, Hans Snijders, Moniek Thunnissen, Susan Bögels en Wim Trijsburg†

Hoofdstuk 2

Psychotherapeut worden – 25

Marieke van Riessen

DEEL 1 THEORIE

Subdeel 1.1

Normaal en verstoord psychisch functioneren – 37

Hoofdstuk 3

Normaal en verstoord psychisch functioneren: een synthese – 39

Herman Groen, Moniek Thunnissen en Sjoerd Colijn

Hoofdstuk 4

De ontwikkelingscomponent – 51

Fop Verheij

Hoofdstuk 5

De neurobiologische component – 61

Ariëtte van Reekum en Marcel Schmeets

Hoofdstuk 6

De affectieve component – 73

Nele Stinckens

Hoofdstuk 7

De cognitieve component – 85

Peter Daansen en Martie de Jong

Hoofdstuk 8

De gedragscomponent – 97

Kees Korrelboom

Hoofdstuk 9
De interpersoonlijke component – 109
Anton Hafkenscheid

Hoofdstuk 10
De systemische component – 123
Frans Boeckhorst

Subdeel 1.2
Fundamenten van de psychotherapie – 135

Hoofdstuk 11
De attitude van de psychotherapeut – 137
Sjoerd Colijn en Moniek Thunnissen

Hoofdstuk 12
Veranderingen bij de patiënt – 149
Jos de Keijser en Cas Schaap

Hoofdstuk 13
Universele therapiefactoren – 159
Sjoerd Colijn, Hans Sniijders en Wim Trijsburg†

Hoofdstuk 14
De therapeutische relatie en de werkalliantie – 169
Wim Trijsburg† en Hans Sniijders

Hoofdstuk 15
De context van psychotherapie – 179
Peter Rober

Subdeel 1.3
Het beïnvloeden van psychische veranderingsprocessen – 187

Hoofdstuk 16
De theorie van het interveniëren – 189
Susan Bögels

Hoofdstuk 17
Affectieve processen – 193
Nele Stinckens

Hoofdstuk 18
Cognitieve processen – 205
Susan Bögels

Hoofdstuk 19
Gedragsprocessen – 213
Susan Bögels

Hoofdstuk 20
Interpersoonlijke processen; mediatoren bij psychisch herstel – 221
Marisol Voncken

Hoofdstuk 21
Groepsdynamische processen – 231
Roelof Wolters en Marja van Aken-van der Meer

Hoofdstuk 22
Systemische processen; verandering in gezinssysteemmodellen – 241
Kathleen Restifo

Hoofdstuk 23
Impliciete mentale processen – 255
Ger Keijsers, Marcella L. Woud en Eni Becker

DEEL 2 PRAKTIJK

Subdeel 2.1
Diagnostiek en taxatie – 267

Hoofdstuk 24
De diagnostische fase – 269
Marleen Rijkeboer en Moniek Thunnissen

Hoofdstuk 25
Diagnostiek van de patiënt – 279
25.1 Diagnostiek van het intrapersoonlijk functioneren – 281
Marleen Rijkeboer
25.2 Diagnostiek van het gedrag: observeren – 291
Laurence Claes, Filip Raes en Agnes Scholing
25.3 Diagnostiek van het gedrag: analyse op micro- en macroniveau – 301
Rik Schacht en Rudi De Raedt
25.4 Diagnostiek van het interpersoonlijk functioneren – 315
Rik Schacht en Danny Rouckhout
25.5 Diagnostiek van relaties en systemen – 329
Jan Baars

Hoofdstuk 26
Indicatiestelling: een beschouwing – 347
Marleen Rijkeboer en Moniek Thunnissen

Hoofdstuk 27	
Diagnostiek van de behandeling	- 355
27.1 Diagnostiek van het proces en de relatie	- 357
<i>Roelf Jan Takens</i>	
27.2 Diagnostiek van het groepsfunctioneren	- 369
<i>Theo Hoijtink</i>	

Subdeel 2.2

Interventies in de praktijk - 381

Hoofdstuk 28	
Een psychotherapeutisch gesprek voeren	- 383
<i>Greet Vanaerschoot</i>	
28.1 Basale interventies	- 389
28.2 Steunende en structurerende interventies	- 409
28.3 Taakgerichte en coachende interventies	- 415

Hoofdstuk 29	
De therapeutische relatie hanteren	- 423
<i>Marijke Baljon</i>	
29.1 Faciliterende interventies	- 425
29.2 Het hanteren van relatiebreuken	- 437

Hoofdstuk 30	
Affectieve regulatie	- 449
<i>Hans Snijders</i>	

Hoofdstuk 31	
Cognitieve regulatie	- 461
<i>Peter Daansen en Martie de Jong</i>	

Hoofdstuk 32	
Gedragregulatie	- 477
<i>Kees Korrelboom</i>	

Hoofdstuk 33	
Het behandelen in een groep of systeem	- 489
33.1 Groepsinterventies	- 491
<i>Hans Snijders</i>	
33.2 Systemische interventies	- 505
<i>Justine van Lawick</i>	

Hoofdstuk 34

De relatie met jezelf als therapeut – 519

34.1 Zelfreflectie en tegenoverdracht – 521

Kees Kooiman

34.2 Hanteren van overdracht en tegenoverdracht – 533

Thijs de Wolf

Subdeel 2.3

Richtlijnbehandelingen – 545

Hoofdstuk 35

Richtlijnen en protocollen, kracht en beperkingen – 547

Sako Visser

Hoofdstuk 36

Stemmingsproblematiek – 559

36.1 Cognitieve therapie bij stemmingsstoornissen – 561

Marcus Huibers en Claudi Bockting

36.2 Gedragstherapie bij stemmingsstoornissen – 573

Jacques Oomen

36.3 Partnerrelatie- en gezinstherapie bij stemmingsstoornissen – 583

Gilbert M.D. Lemmens

36.4 Interpersoonlijke psychotherapie (IPT) bij stemmingsstoornissen – 593

Marc Blom, Dina Snippe en Kosse Jonker

Hoofdstuk 37

Angstproblematiek – 611

37.1 Cognitieve therapie bij angststoornissen – 613

Paul Boelen, Elske Salemink en Colin van der Heiden

37.2 Gedragstherapie bij angststoornissen – 627

Jacques Oomen

37.3 Eye movement desensitization and reprocessing (EMDR) bij angststoornissen – 637

Erik ten Broeke en Ad de Jongh

37.4 Taakconcentratietraining (TCT) bij angststoornissen – 647

Susan Bögels

Hoofdstuk 38

Psycho-educatie en begeleide zelfhulp bij depressie en angststoornissen – 657

Pim Cuijpers

Hoofdstuk 39

Persoonlijkheidsproblematiek – 667

39.1 Dialectische gedragstherapie (DGT) bij persoonlijkheidsstoornissen – 669

Wies van den Bosch

39.2 Schematherapie (ST) bij persoonlijkheidsstoornissen – 681

Hannie van Genderen

39.3 Mentaliserenbevorderende therapie (MBT) bij persoonlijkheidsstoornissen – 693

Sjoerd Colijn en Coriene ten Kate

39.4 Overdrachtsgerichte psychotherapie (TFP) bij persoonlijkheidsstoornissen – 703

Kees Kooiman

39.5 (Dag)klinische psychotherapie bij persoonlijkheidsstoornissen – 715

Moniek Thunnissen

Hoofdstuk 40

Perspectieven: enige veelbelovende behandelvormen – 725

40.1 Mindfulness en psychotherapie – 727

Joke Hellemans

40.2 Emotion-focused therapy (EFT) – 741

Hans Snijders

40.3 Emotionally focused partnerrelatietherapie (EFT-PRT) – 753

Annemarie Snijder

40.4 Oplossingsgerichte therapie – 763

Fredrike Bannink

Hoofdstuk 41

Integratie van richtlijnen – 775

Hans Snijders

Hoofdstuk 42

Psychotherapie als de richtlijnen geen oplossing bieden – 787

Sjoerd Colijn, Peter Daansen, Jan Baars, Greet Vanaerschot en Ad Boerwinkel

Subdeel 2.4

Psychotherapie bij specifieke doelgroepen – 801

Hoofdstuk 43

Psychotherapie bij kinderen en adolescenten – 803

Caroline Braet

Hoofdstuk 44

Psychotherapie bij (echt)paren – 815

Annette Heffels

Hoofdstuk 45
Psychotherapie bij ouderen – 829
Corry Linssen

Hoofdstuk 46
Psychotherapie en cultuurverschillen – 841
Fatma Sevinç en Sjoerd Colijn

Hoofdstuk 47
Psychotherapie bij verstandelijk gehandicapten – 853
Hans Peters

DEEL 3 PROFESSIE

Hoofdstuk 48
Geschiedenis van de psychotherapie – 867
Hans Snijders

Hoofdstuk 49
Juridische en ethische aspecten van de beroepsuitoefening van de psychotherapie – 895
Tom van der Schoot en Monique Buitenhuis

Hoofdstuk 50
De opleiding tot psychotherapeut – 907
Jacques Graste

Hoofdstuk 51
Psychotherapiesupervisie – 919
Jan Pols

Hoofdstuk 52
Leertherapie – 931
Jan Pols

Literatuur – 941
Personalia – 977
Register – 985